

29.8.2006

Dnro 3521/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Anu Rita

AVOLAITOSMÄÄRÄYKSEN PERUUTTAMINEN

Kantelija pyysi kirjeessään eduskunnan oikeusasiamiestä tutkimaan Satakunnan vankilan ja Rikosseuraamusviraston menettelyä avolaitosmääräyksen peruutusta koskevassa asiassa. Hän toivoi oikeusasiamiehen toteavan, että hän on yhä avolaitoskelpoinen.

Avolaitosmääräyksen peruuttaminen

Asiakirjojen mukaan kantelijan hallusta löytyi Satakunnan vankilassa tussikynä, johon oli tehty teipistä kädensija. Esitetyn valokuvan mukaan kynä oli tavanomaisen kokoinen (noin 15 cm:n mittainen) ja sen ympärille, toiseen päähän oli noin 7 cm:n mitalta kiedottu teippiä tai eristysnauhaa niin, että kynän varsi oli teippiosuuden kohdalta paksuuntunut. Kantelija itse mainitsee kyseessä olleen ohut piirtoheitintussi. Vankeinhoitoviranomaiset katsoivat kynän olevan teräaseeseen rinnastuva hengenvaarallinen väline ja kantelijan syyllistyneen järjestysrikkomukseen pitämällä sitä hallussa. Avolaitosmääräyksen peruutusesityksen mukaan tussikynään oli eristysnauhalla tehty kädensija.

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 4 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan jos avolaitoksessa oleva vanki osoittaa mielenlaatunsa tai käyttäytymisensä puolesta sopimattomaksi avolaitokseen, Rikosseuraamusvirasto voi vankilan johtajan esityksestä määrätä hänet siirrettäväksi vankilaan. RTL:n 4 luvun 7 §:n mukaan avolaitoksessa oleva, joka tekee siellä järjestysrikkomuksen, voidaan toimittaa vankilaan suorittamaan rangaistustaan.

Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

Omana kannanottonani totean seuraavan.

Vankeinhoitoviranomaisten toimivallassa on päättää avolaitosmääräyksen peruuttamisesta ja vankeinhoitoviranomaisilla on harkintavaltaa sen suhteen, milloin peruutusedellytykset täyttyvät.

Ymmärrän, että rangaistuslaitosolosuhteissa on niin vankien kuin henkilökunnankin turvallisuuden takaamiseksi perusteltua suhtautua erittäin vakavasti väkivallantekovälineiksi soveltuvien esineiden valmistamiseen ja hallussapitoon. Sen lisäksi, että tällainen toiminta usein täyttää rikoksen tai ainakin järjestysrikkomuksen tunnusmerkistön, sen voinee yleensä katsoa myös

osoittavan vangin mielenlaadultaan ja käyttäytymiseltään avolaitokseen sopimattomaksi.

Nyt kyseessä olevassa tapauksessa hallussapidetty esine oli tavanomainen kynä. Kynän varteen oli lisätty teippiä edellä selostetuin tavoin. Vankeinhoitoviranomaisten näkemyksen mukaan kynän vaarallisuutta lyömäaseena oli tietoisesti lisätty. Totean, että kynää voidaan sellaisenaankin, muuntelemattomana, käyttää väkivallantekovälineenä. Lisäksi laitoksessa on mahdollista pitää hallussa monia muitakin jokapäiväisiä esineitä, esimerkiksi metallisia ruokailuvälineitä, jotka nähdäkseni ovat vahingoittamistarkoituksessa käytettyinä vaarallisempia kuin nyt kyseessä oleva muunneltu tussikynä. En sinänsä epäile, että monia arkisia esineitä muuntelemalla niiden vaarallisuutta voidaan selvästi lisätä. Tässä tapauksessa en kuitenkaan näe muuntelulla merkittävää vaikutusta laitosturvallisuuteen. Mielestäni teippi ei ole ainakaan olennaisesti lisännyt kynän vaarallisuutta ja soveltuvuutta lyömäaseeksi. Kantelija onkin kiistänyt ymmärtäneensä, ettei kyseessä olevan kaltaisen kynän hallussapito ole sallittua. Pidän tulkinnanvaraisena, olisiko kantelijan laitoksen säännöistä saamansa, jäljempänä tarkemmin selostetun informaation perusteella tullut ymmärtää, että kynän hallussapito oli kielletty, ja onko kynä ylipäättään ollut omiaan aiheuttamaan vaaraa avolaitoksen turvallisuudelle siten, että sen hallussapito on voitu kieltää.

Avolaitosmääräyksen peruuttaminen on vangin oikeuksiin ja olosuhteisiin merkittävästi vaikuttava ratkaisu. Tämän vuoksi ja ottaen huomioon edellä esittämäni pidän kantelijan avolaitosmääräyksen peruuttamista ongelmallisena myös suhteellisuusperiaatteen kannalta.

Saatan tämän käsitykseni Rikosseuraamusviraston ja Satakunnan vankilan tietoon lähettämällä niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Koska kantelija pyysi ottamaan kantaa avolaitoskelpoisuuteensa totean vielä, että oikeusasiamies ei voi määrätä, miten viranomaisen on ratkaistava sen toimivaltaan kuuluva asia. Avolaitoskelpoisuus on kuulunut vankeinhoitoviranomaisten ratkaistavaksi mahdollisen uuden avolaitoshakemuksen yhteydessä.

Tiedottaminen vangeille

Kantelija kiisti perusteen avolaitospaikan peruuttamiseen häntä peruutusesityksestä kuultaessa sillä perusteella, ettei pidä kyseistä kynää lyömäaseena. Hän kertoi tietävänsä, ettei vangilla saa olla hallussa terä- tai muuta asetta, mutta kiisti varustautuneensa aseella. Tämän vuoksi pidän aiheellisena tarkastella vielä erikseen sitä, miten hänelle oli tiedotettu laitoksen määräyksistä ja ohjeista.

Asiakirjojen ja Satakunnan vankilan apulaisjohtajan kuulemisen perusteella selvisi, että tullessaan Satakunnan vankilaan kantelija allekirjoitti vankilan tiedoksiannon, jossa todetaan seuraavaa:

Tietooni on tänään vastaanottohaastattelun yhteydessä saatettu rikoslain 16 luvun 17 §. Lainkohdan mukaan vanki, joka vastoin hänen tietoonsa saatettua kieltoa valmistaa, hankkii tai pitää hallussaan ampuma- tai teräaseen tai niihin rinnastettavan hengenvaarallisen välineen, on tuomittava vangin varustautumisesta aseella sakkoon tai vankeuteen yhdeksi vuodeksi. Tietooni on myös saatettu, että vankisellissä on Satakunnan avovankilan järjestyssäännöt, joita sitoudun noudattamaan.

Apulaisjohtajan mukaan vankilan jokaisessa sellissä on numeroituna vankilan järjestyssääntö.

Järjestyssäännön hallussapito-oikeuksia koskevassa kappaleessa (s. 9) todetaan, että laitospöytäkirjan ja -turvallisuuden perusteella seuraavia esineitä ja laitteita ei saa käyttöön:

- ampuma- ja teräaseet, kaasusumuttimet, räjähdysaineet, myrkyt, liuottimet tai muut vaaralliset esineet ja aineet.

Lisäksi järjestyssäännössä on erikseen osio (s. 7) siitä, mitä avolaitosvanki ei saa tehdä, mm. mitä ei saa pitää hallussa. Tässä osiossa ei mainita aseita tai niihin rinnastettavia esineitä.

Rikosseuraamusvirastolta pyydettiin asiassa lausunto, jossa tuli kiinnittää huomiota erityisesti vangin mahdollisuuteen rikoslain 16 luvun 17 §:stä ja Satakunnan avovankilan järjestyssäännöstä saamansa informaation perusteella ymmärtää, että sinänsä jokapäiväiseen elämään kuuluvan esineen hallussapito voi olla kielletty, jos esinettä on muunneltu.

Rikosseuraamusvirasto pitää tulkinnanvaraisena, onko teippikahvalla varustettu kynä rikoslain 16 luvun 17 §:n mukainen hengenvaarallinen väline, mutta katsoo sen joka tapauksessa olevan vaarallinen esine, jonka hallussapito on kiellettyä vankeinhoitoasetuksen, vankeinhoito-osaston antaman määräyksen ja laitospöytäkirjan hallussapito-ohjeen perusteella. Rikosseuraamusviraston näkemyksen mukaan ei ollut ilmennyt aihetta epäillä, että kantelija ei olisi ollut tietoinen menettelynsä säännöstenvastaisuudesta. Rikosseuraamusvirasto toteaa myös, että säännöksissä tai kantelijan allekirjoittamassa asiakirjassa ei ole erikseen mainittu, että laillisten esineiden muuttaminen väkivaltaan soveltuviksi esineiksi olisi kielletty. Rikosseuraamusvirasto ei pidä tämän kaltaista mainintaa tarpeellisena.

Omana kannanottonani esitän seuraavan.

Avolaitosmääräyksen peruuttaminen vaikuttaa merkittävästi vangin olosuhteisiin ja yleensä myös taloudelliseen asemaan. Rikkomuksen syyksilukeminen vaikuttanee peruutuksen jälkeenkin esimerkiksi vankia koskevassa lupaharkinnassa. Koska kyse on vangin oikeuksiin merkittävästi vaikuttavasta ratkaisusta, on tärkeää, että vangin tiedossa on, mitkä teot voidaan katsoa peruutukseen johtaviksi järjestysrikkomuksiksi.

Ei luonnollisesti ole mahdollista luetella tyhjentävästi kaikkia esineitä, joiden hallussapito rangaistuslaitoksessa on kielletty. Mielestäni vangin oikeusturvan

kannalta olisi kuitenkin parempi, että hallussapitomääräyksiä täsmennettäisiin. Vaikka vankeinhoidon turvallisuuskysymysten parissa työskenteleville on selvää, että esimerkiksi kynän lyömäaseominaisuuksia voidaan parantaa tekemällä siihen ”kädensija”, teipin tarkoitus ei nähdäkseni ole niin ilmeinen, että jokaisen tulisi se tajuta. Tieto sinänsä jokapäiväiseen elämään kuuluvien tavanomaisten esineiden muuntelukiellosta saattaisi selventää kielletyn menettelyn rajoja. Toisin kuin Rikosseuraamusvirasto, pidänkin aiheellisena, että kiello muuntaa esineitä siten, että niiden soveltuvuus väkivallantekoon paranee sisältyisi järjestyssääntöön, erityisesti kun RL:n 16 luvun 17 §:n soveltuvuus kaikkiin tällaisiin tilanteisiin vaikuttaa olevan varsin tulkinnanvarainen. Jätän vankeinhoitoviranomaisten harkintaan, millainen mahdollisen täsmennyksen tulisi sanonnaltaan olla.

Saatan käsitykseni Rikosseuraamusviraston ja Satakunnan vankilan tietoon lähettämällä niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.
